

■ مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی
با دانشجویان کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات در دانشگاه تهران
مهرداد نیکنام وظیفه | فریبرز خسروی | سهیلا طالبی

■ چکیده

هدف: تشخیص اختلاف بین سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و دانشجویان رشته فناوری اطلاعات دانشگاه تهران است.

روش/ رویکرد پژوهش: پیمایشی - تحلیلی از نوع کاربردی
یافته‌ها: میزان آشنایی و مهارت دانشجویان هر دو رشته در تمام زمینه‌های مورد بررسی، شامل: میزان مهارت در استفاده از ابزارهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات، میزان آشنایی با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی، میزان مهارت در ارزیابی منابع اطلاعاتی، میزان آشنایی با مسائل اخلاقی مربوط به اطلاعات، میزان مهارت در استفاده از خدمات و قابلیت‌های اینترنت، و میزان آشنایی با زبان انگلیسی در حد بالایی قرار دارد.

نتیجه‌گیری: هر دو فرضیه پژوهش رد، و مشخص شد برخلاف یافته‌های بختیارزاده، بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران و جنسیت آنان اختلاف معنی‌دار وجود ندارد.

کلیدواژه‌ها

بررسی تطبیقی، سواد اطلاعاتی، دانشجویان کارشناسی ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، فناوری اطلاعات، دانشگاه تهران

مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی با دانشجویان کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات در دانشگاه تهران

مهرداد نیکنام وظیفه^۱ | فریبرز خسروی^۲ | سهیلا طالبی^۳

پذیرش: ۱۳۹۰/۶/۲۸

دریافت: ۱۳۹۰/۲/۱۵

مقدمه

دانشجویان تحصیلات تکمیلی طی دوران تحصیل خود دست به پژوهش می‌زنند و پس از فراغت از تحصیل و اشتغال به کار، با مسائل کاری بسیاری روبه‌رو می‌شوند که حداکثر آنها نیازمند استفاده بهینه از اطلاعات است. امروزه به‌طور گسترده پذیرفته شده است که استفاده بهینه از اطلاعات نیازمند مهارت‌هایی از قبیل بازیابی، سازماندهی، ارزیابی، و تبادل اطلاعات است. به مجموع این مهارت‌ها «سواد اطلاعاتی»^۴ می‌گویند (داورپناه، ۱۳۸۱، ص ۷). امروزه با توسعه منابع اطلاعاتی، اعم از انتشارات متعارف یا منابع الکترونیکی (آنلاین و غیر آنلاین) اطلاعات بسیاری از طریق مجراهای مختلف در دسترس است. از این رو لازم است افراد توانایی شناخت اطلاعات مورد نیاز خود و نیز توانایی جایابی، دسترسی، سازماندهی، ارزیابی، و استفاده مؤثر از این اطلاعات را داشته باشند، یعنی «باسواد اطلاعاتی»^۵ باشند. نیاز به بهره‌گیری از سواد اطلاعاتی در دانشجویان که از اصلی‌ترین استفاده‌کنندگان اطلاعات هستند، بیش از سایر افراد احساس می‌شود. پژوهش حاضر به مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران پرداخته است. تاکنون تعدادی پژوهش در مورد سواد اطلاعاتی در داخل و خارج از کشور انجام شده است که برخی از آنها بدین قرار است:

در پژوهشی پس از بررسی میزان سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی،

۱. استادیار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
mniknam@yahoo.com
۲. استادیار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
kh.class@gmail.com
۳. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهیدبهشتی (نویسنده مسئول)
soheylatalebi8@gmail.com
4. Information literacy
5. Information literate

واحد مشهد نتیجه‌گیری شده که که میزان سواد اطلاعاتی اکثر اعضای جامعه پژوهش در سطح بالایی قرار دارد (مقدس‌زاده، ۱۳۸۴، ص ۵۷). قاسمی در پایان پایان‌نامه دکتری خود اظهار داشته است که احتمالاً امکانات محتوای آموزشی، کمیّت و کیفیت درخور یادگیری و مانند آن عواملی بودند که بر سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در مناطق مختلف دانشگاهی و حوزه‌ها و مقاطع مختلف تحصیلی تأثیر داشتند (قاسمی، ۱۳۸۵، ص ۷۵). در پژوهشی پس از بررسی سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی گروه‌های کتابداری دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهر تهران، نشان داده شده که جامعه مورد مطالعه دارای مهارت‌های سواد اطلاعاتی هستند (آزاد پیل‌رود، ۱۳۸۷، ص ۲۱۳). پورنقی در پژوهش خود نتیجه‌گیری کرده که سطح سواد اطلاعاتی کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، علوم پزشکی شهیدبهبشتی، تهران، تربیت مدرس، و شهید بهشتی در حد مطلوبی قرار ندارد (پورنقی و اباذری، ۱۳۸۷، ص ۵۵). پژوهشی دیگر با عنوان «بررسی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» بیان داشته که سطح سواد اطلاعاتی کتابداران در حد مطلوبی قرار ندارد و همین‌طور رشته تحصیلی کتابداران با میزان سواد اطلاعاتی آنها مرتبط است (تفرشی و انگورج تقوی، ۱۳۸۷، ص ۲۹). در پژوهشی تحت عنوان «آموزش مجازی و سواد اطلاعاتی: بررسی موردی، آموزش‌های مجازی در دانشگاه شیراز» نتیجه‌گیری شده که وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان آموزش‌های مجازی دانشگاه شیراز در سطح مطلوبی قرار ندارد (جوکار و اسماعیل‌پور، ۱۳۸۸). نتایج حاصل از پژوهشی که به بررسی سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های آموزشی شهر کرمانشاه پرداخته، نشان می‌دهد که اکثر جامعه آماری در مورد میزان آشنایی هنگام نیاز به اطلاعات و راهکارهای جست‌وجو، گزینه‌های کم و خیلی کم را انتخاب کردند (شایگان‌فرد، ۱۳۸۸، ص ۱). نتایج پژوهشی با عنوان «بررسی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان به‌منظور شناسایی نقاط قوت یا ضعف احتمالی آنها در این زمینه» نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان در وضعیت مناسب و مطلوبی نیست (رضوان، ۱۳۸۸، ص ۹). در پژوهش انجام‌شده با عنوان «نقش و جایگاه کتابخانه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی در ارتقاء سواد اطلاعاتی کاربران» نتیجه‌گیری شده که با افزایش تعداد دفعات مراجعه به کتابخانه بر میزان سواد اطلاعاتی کاربران افزوده می‌شود (افضلی و تفرشی، ۱۳۸۹، ص ۱). سیمنز^۶ (۲۰۰۱) در پایان‌نامه دکتری خود دریافت که دانشجویان سال اول، درک روشنی از اطلاعات مفید و نحوه دسترسی به آن ندارند. در پژوهش انجام‌شده بر روی دو گروه از دانشجویان سال اول، مشخص شده که سواد رایانه‌ای جامعه پژوهش در سطح مناسبی قرار دارد، اما این به آن معنا نیست که آنها حتماً سواد اطلاعاتی مناسبی نیز دارند (فلسپهلر، ۲۰۰۳، ص ۱۳۰). یافته‌های پژوهشی با عنوان

6. Seamans

«آموزش کتابخانه‌ای و سواد اطلاعاتی» می‌تواند به‌عنوان یک منبع مرجع فوری توسط کتابداران و گروه‌های علاقه‌مند به آموزش کتابخانه‌ای و سواد اطلاعاتی استفاده شود (جانسون، ۲۰۰۵). اولین ای. ۷ (۲۰۰۵) در پژوهشی بیان کرده که عواملی نظیر بی‌ثباتی سیاسی و بی‌سوادی در زمینه رایانه مانع از توسعه کامل برنامه‌های سواد اطلاعاتی در نیجریه می‌شود. نتیجه پژوهش کریچ فیلد^۸ (۲۰۰۵) این است که توسعه و آزمایش شاخص سواد اطلاعاتی برای تأیید مهارت‌های سواد اطلاعاتی در پنج معیار سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال با ارزش و قابل اعتماد است. پژوهشی با عنوان «آموزش سواد اطلاعاتی توسط کتابداران دانشکده‌های دولتی در امریکا» در دانشگاه «ساوترن ایلینویز»^۹ انجام شده و به این نتیجه رسیده است که کتابداران باید آموزش‌های نحوه تدریس را بگذرانند و زمان بیشتری نیز به آموزش سواد اطلاعاتی اختصاص داده شود (زوک، ۲۰۰۵). در پژوهشی دیگر به بررسی اثر آموزشی سواد اطلاعاتی عملی در یادگیری مفاهیم سواد اطلاعاتی و مهارت در فرایند پژوهش در دوره‌های دانشگاه ایالت نیومکزیکو پرداخته شده است (مور، ۲۰۰۶). نتیجه پژوهشی در مورد سواد اطلاعاتی شرکت‌های تجاری متوسط و بزرگ انگلستان، نشان می‌دهد که شرکت‌های انگلیسی از سواد اطلاعاتی کافی برای استفاده مناسب از اینترنت برخوردار نیستند (سالس، ۲۰۰۷). در پژوهشی دیگر اظهار شده که ارتباطات شفاهی، مخصوصاً فعالیت‌های تحلیلی- ترکیبی نقش مهمی در زمینه سواد اطلاعاتی در سطح استفاده از زبان روزمره، خلاصه‌سازی حرفه‌ای و نیمه حرفه‌ای اطلاعات ایفا می‌کند (کولتای، ۲۰۰۹). و بالاخره اسپیرانس^{۱۰} (۲۰۱۰) در پژوهش خود سواد اطلاعاتی ۲ را به‌عنوان یکی از زیرمجموعه‌های سواد اطلاعاتی دانسته، در مورد توسعه و اهمیت آن سخن گفته و طرحی کلی از پیش فرض‌های اساسی آن ارائه می‌دهد.

در پژوهش حاضر در مورد میزان مهارت دانشجویان در استفاده از ابزارهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات، میزان آشنایی دانشجویان با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی‌شان، میزان مهارت دانشجویان در ارزیابی منابع اطلاعاتی، میزان آشنایی دانشجویان با مسائل اخلاقی مربوط به اطلاعات، میزان مهارت دانشجویان در استفاده از خدمات و قابلیت‌های اینترنت، و میزان آشنایی دانشجویان با زبان انگلیسی برای استفاده از منابع اطلاعاتی انگلیسی سؤال شده است.

همچنین این پژوهش درصدد مشخص کردن این نکته است که:

۱. آیا بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران اختلاف معنی‌داری وجود دارد یا خیر؟ و
۲. آیا بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان دختر و پسر کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران اختلاف معنی‌داری وجود دارد یا خیر؟

7. Evelyn A.
8. Critchfield
9. Southern Illinois
10. Spiranc

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر با توجه به ماهیت موضوع، و فرضیه‌ها و اهداف تحقیق به روش پیمایشی - تحلیلی و از نوع کاربردی است. جامعه تحقیق را دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران، ورودی سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ تشکیل می‌دهند. گردآوری اطلاعات از طریق توزیع پرسشنامه بین جامعه تحقیق صورت گرفته است. تعداد دانشجویان مورد بررسی ۴۹ نفر و تعداد افرادی که به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند ۴۱ نفر است که از این میان ۲۵ نفر را دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی و ۱۶ نفر را دانشجویان فناوری اطلاعات تشکیل می‌دهند.

یافته‌ها

کل	فناوری اطلاعات	کتابداری	
۲۷	۸	۱۹	دختر
۶۵/۹ درصد			
۱۴	۸	۶	پسر
۳۴/۱ درصد			
۴۱	۱۶	۲۵	کل
۱۰۰ درصد	۳۹ درصد	۶۱	

جدول ۱

مقایسه فراوانی و درصد فراوانی دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که ۶۱ درصد از دانشجویان مورد بررسی را دانشجویان کتابداری و ۳۹ درصد آنها را دانشجویان فناوری اطلاعات تشکیل می‌دهند. همچنین ۶۵/۹ درصد از دانشجویان مورد بررسی دختر و ۳۴/۱ درصد پسر هستند.

میانگین امتیازات				مهارت‌ها
پسر	دختر	فناوری اطلاعات	کتابداری	
۴/۴	۴/۶	۴/۷	۴/۴	رایانه
۳/۹	۳/۵	۴/۰	۴/۳	برگه‌دان کتابخانه
۴/۳	۴/۱	۴/۶	۴/۴	فهرست کامپیوتری کتابخانه
۴/۲	۴/۰	۴/۴	۴/۳	کل مهارت‌ها

جدول ۲

مقایسه میانگین امتیازات میزان مهارت دانشجویان در استفاده از ابزارهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که میزان مهارت دانشجویان کتابداری در ۱ زمینه، یعنی استفاده از برگه‌دان کتابخانه با میانگین ۴/۳ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و میزان مهارت دانشجویان فناوری اطلاعات در ۲ زمینه شامل استفاده از رایانه با میانگین ۴/۷، و

استفاده از فهرست کامپیوتری کتابخانه با میانگین ۴/۶ بیش از دانشجویان کتابداری است. همچنین میزان مهارت دانشجویان دختر در ۲ زمینه شامل استفاده از برگه‌دان کتابخانه با میانگین ۳/۹، و استفاده از فهرست کامپیوتری کتابخانه با میانگین ۴/۳ بیش از دانشجویان پسر، و میزان مهارت دانشجویان پسر در ۱ زمینه یعنی استفاده از رایانه با میانگین ۴/۶، و استفاده از فهرست نرم‌افزار کتابخانه با میانگین ۳/۸ بیش از دانشجویان دختر است.

مقایسه میانگین کل مهارت‌های دانشجویان نشان می‌دهد که میزان مهارت دانشجویان فناوری اطلاعات در زمینه استفاده از ابزارهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات با میانگین ۴/۴ بیش از دانشجویان کتابداری در این زمینه، و میزان مهارت دانشجویان دختر در زمینه استفاده از ابزارهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات با میانگین ۴/۲ بیش از دانشجویان پسر در این زمینه است.

میانگین امتیازات				آشنایی
پسر	دختر	فناوری اطلاعات	کتابداری	
۳/۹	۳/۸	۳/۷	۴/۰	کتاب‌ها
۳/۹	۴/۰	۴/۰	۳/۹	پایگاه‌های اطلاعاتی
۴/۰	۳/۴	۳/۶	۳/۷	نشریات تخصصی
۳/۴	۳/۷	۳/۰	۳/۹	منابع مرجع
۳/۸	۳/۷	۳/۵	۳/۸	کل آشنایی‌ها

جدول ۳

مقایسه میانگین امتیازات میزان آشنایی دانشجویان با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی‌شان به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان کتابداری با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی‌شان در ۳ زمینه شامل کتاب‌ها با میانگین ۴/۰، نشریات تخصصی با میانگین ۳/۷، و منابع مرجع با میانگین ۳/۹ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و میزان آشنایی دانشجویان فناوری اطلاعات با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی‌شان در ۱ زمینه، یعنی پایگاه‌های اطلاعاتی با میانگین ۴/۰ بیش از دانشجویان کتابداری است.

همچنین میزان آشنایی دانشجویان دختر با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی‌شان در ۲ زمینه شامل پایگاه‌های اطلاعاتی با میانگین ۴/۰، و منابع مرجع با میانگین ۳/۷ بیش از دانشجویان پسر، و میزان آشنایی دانشجویان پسر نیز با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی‌شان در ۲ زمینه شامل کتاب‌ها با میانگین ۳/۹، و نشریات تخصصی با میانگین ۴/۰

بیش از دانشجویان دختر است.

مقایسه میانگین کل میزان آشنایی دانشجویان نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان کتابداری با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی شان با میانگین $\frac{3}{8}$ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات در این زمینه و میزان آشنایی دانشجویان پسر با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی شان با میانگین $\frac{3}{8}$ بیش از دانشجویان دختر در این زمینه است.

میانگین امتیازات				مهارت‌ها
پسر	دختر	فناوری اطلاعات	کتابداری	
$\frac{3}{7}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{2}{6}$	منابع اطلاعاتی چاپی
$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{1}$	$\frac{3}{3}$	منابع اطلاعاتی الکترونیکی
$\frac{3}{5}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{4}$	کل مهارت‌ها

جدول ۴

مقایسه میانگین امتیازات میزان مهارت دانشجویان در ارزیابی منابع اطلاعاتی به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

از نتایج جدول ۴ می‌توان دریافت که میزان مهارت دانشجویان کتابداری در هر ۲ زمینه یعنی ارزیابی منابع اطلاعاتی چاپی با میانگین $\frac{3}{6}$ ، و ارزیابی منابع اطلاعاتی الکترونیکی با میانگین $\frac{3}{3}$ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و نیز میزان مهارت دانشجویان پسر در هر ۲ زمینه یعنی ارزیابی منابع اطلاعاتی چاپی با میانگین $\frac{3}{7}$ ، و ارزیابی منابع اطلاعاتی الکترونیکی با میانگین $\frac{3}{4}$ بیش از دانشجویان دختر است.

در نتیجه میانگین کل مهارت‌های دانشجویان کتابداری در ارزیابی منابع اطلاعاتی (چاپی و الکترونیکی) و میزان مهارت آنها در این زمینه با میانگین $\frac{3}{4}$ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و میانگین کل مهارت‌های دانشجویان پسر در ارزیابی منابع اطلاعاتی (چاپی و الکترونیکی) با میانگین $\frac{3}{5}$ و میزان مهارت آنها در این زمینه بیش از دانشجویان دختر است.

جدول ۵

مقایسه میانگین امتیازات میزان آشنایی
دانشجویان با مسائل اخلاقی مربوط
به اطلاعات به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

میانگین امتیازات				آشنایی
پسر	دختر	فناوری اطلاعات	کتابداری	
۳/۶	۴/۲	۳/۶	۴/۲	شیوه‌های استناد به منابع
۳/۷	۴/۲	۳/۶	۴/۳	رعایت اصول استناد دهی
۴/۲	۴/۵	۴/۳	۴/۵	استناد به منابع معتبر
۳/۸	۴/۳	۳/۸	۴/۳	کل آشنایی‌ها

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان کتابداری با هر ۳ زمینه شامل شیوه‌های استناد به منابع با میانگین ۴/۲، رعایت اصول استناددهی با میانگین ۴/۳، و استناد به منابع معتبر با میانگین ۴/۵ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و نیز میزان آشنایی دانشجویان دختر با هر ۳ زمینه شامل شیوه‌های استناد به منابع با میانگین ۴/۲، رعایت اصول استناددهی با میانگین ۴/۲، و استناد به منابع معتبر با میانگین ۴/۵ بیش از دانشجویان پسر است.

مقایسه میانگین کل میزان آشنایی دانشجویان نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان کتابداری با مسائل اخلاقی مربوط به اطلاعات با میانگین ۴/۳ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و میزان آشنایی دانشجویان دختر با مسائل اخلاقی مربوط به اطلاعات با میانگین ۴/۳ بیش از دانشجویان پسر است.

جدول ۶

مقایسه میانگین امتیازات میزان مهارت
دانشجویان در استفاده از خدمات و
قابلیت‌های اینترنت به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

میانگین امتیازات				مهارت‌ها
پسر	دختر	فناوری اطلاعات	کتابداری	
۴/۵	۴/۵	۴/۶	۴/۴	شبکه جهانی وب
۴/۹	۴/۵	۴/۸	۴/۶	پست الکترونیکی
۴/۲	۴/۲	۴/۵	۴/۰	موتورهای جست‌وجو
۳/۷	۳/۵	۳/۸	۳/۵	راهنماهای موضوعی وب
۲/۴	۲/۳	۲/۳	۲/۴	سیستم ویدئو کنفرانس
۴/۰	۴/۰	۳/۸	۴/۱	عملگرهای جست‌وجو
۳/۷	۳/۹	۳/۷	۴/۰	تعیین کلیدواژه‌ها
۳/۹	۳/۸	۳/۹	۳/۸	کل مهارت‌ها

با نظر به نتایج جدول ۶ مشخص می‌شود که میزان مهارت دانشجویان کتابداری در ۳ زمینه شامل سیستم ویدئو کنفرانس با میانگین ۲/۴، عملگرهای جست‌وجو با میانگین ۴/۱، و تعیین کلیدواژه‌ها با میانگین ۴/۰ بیش از دانشجویان فناوری اطلاعات، و میزان مهارت دانشجویان فناوری اطلاعات در ۴ زمینه شامل شبکه جهانی وب با میانگین ۴/۶، پست الکترونیکی با میانگین ۴/۸، موتورهای جست‌وجو با میانگین ۴/۵ و راهنماهای موضوعی وب با میانگین ۳/۸ بیش از دانشجویان کتابداری است.

همچنین میزان مهارت دانشجویان دختر در ۱ زمینه یعنی تعیین کلیدواژه‌ها با میانگین ۳/۹ بیش از دانشجویان پسر، و میزان مهارت دانشجویان پسر در ۳ زمینه شامل پست الکترونیکی با میانگین ۴/۹، راهنماهای موضوعی وب با میانگین ۳/۷، و سیستم ویدئو کنفرانس با میانگین ۲/۴ بیش از دانشجویان دختر است، و در ۳ زمینه دیگر شامل شبکه جهانی وب با میانگین ۴/۵، موتورهای جست‌وجو با میانگین ۴/۲، و عملگرهای جست‌وجو با میانگین ۴/۰ دانشجویان از مهارت مساوی برخوردارند.

مقایسه میانگین کل مهارت‌های دانشجویان نشان می‌دهد که میزان مهارت دانشجویان فناوری اطلاعات در استفاده از خدمات و قابلیت‌های اینترنت با میانگین ۳/۹ بیش از دانشجویان کتابداری، و میزان مهارت دانشجویان پسر در استفاده از خدمات و قابلیت‌های اینترنت با میانگین ۳/۹ بیش از دانشجویان دختر است.

میانگین امتیازات				آشنایی
پسر	دختر	فناوری اطلاعات	کتابداری	
۴/۷	۴/۴	۴/۰	۳/۶	زبان انگلیسی (خواندن)
۳/۵	۳/۸	۳/۷	۳/۳	زبان انگلیسی (درک متن)
۴/۰	۴/۳	۳/۶	۳/۶	زبان انگلیسی (نوشتن)
۴/۶	۴/۴	۳/۷	۳/۲	منابع انگلیسی
۴/۲	۴/۲	۳/۷	۳/۴	کل آشنایی‌ها

جدول ۷

مقایسه میانگین امتیازات میزان آشنایی دانشجویان با زبان انگلیسی به تفکیک رشته تحصیلی و جنسیت

نتایج جدول ۷ حاکی از آن است که میزان آشنایی دانشجویان فناوری اطلاعات با ۳ زمینه شامل زبان انگلیسی (خواندن) با میانگین ۴/۰، زبان انگلیسی (درک متن) با میانگین ۳/۷، و

منابع انگلیسی با میانگین $4/5$ بیش از دانشجویان کتابداری، و میزان آشنایی دانشجویان هر دو رشته با زبان انگلیسی (نوشتن) با میانگین $3/6$ برابر است.

همچنین میزان آشنایی دانشجویان دختر با 2 زمینه شامل زبان انگلیسی (درک متن) با میانگین $3/8$ ، و زبان انگلیسی (نوشتن) با میانگین $4/3$ بیش از دانشجویان پسر، و میزان آشنایی دانشجویان پسر با 2 زمینه شامل زبان انگلیسی (خواندن) با میانگین $4/7$ ، و منابع انگلیسی با میانگین $4/6$ بیش از دانشجویان دختر است.

مقایسه میانگین کل میزان آشنایی دانشجویان نشان می‌دهد که میزان آشنایی دانشجویان فناوری اطلاعات با زبان انگلیسی با میانگین $3/7$ بیش از دانشجویان کتابداری، و میزان آشنایی دانشجویان دختر و پسر با زبان انگلیسی با میانگین $4/2$ برابر است.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که میزان آشنایی و مهارت دانشجویان هر دو رشته در تمام زمینه‌های مورد بررسی شامل: میزان مهارت در استفاده از ابزارهای جست‌وجو و بازیابی اطلاعات، میزان آشنایی با منابع اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی، میزان مهارت در ارزیابی منابع اطلاعاتی، میزان آشنایی با مسائل اخلاقی مربوط به اطلاعات، میزان مهارت در استفاده از خدمات و قابلیت‌های اینترنت، و میزان آشنایی با زبان انگلیسی در حد بالایی قرار دارد. پس در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که دانشجویان هر دو رشته مورد بررسی، از نظر میزان دارا بودن سواد اطلاعاتی، در سطح بالایی قرار دارند.

نتیجه‌گیری

باتوجه به موارد ذکر شده در پیشینه تحقیق، این‌گونه به نظر می‌رسد که اکثر افراد در جوامع مورد بررسی حتی افراد تحصیل‌کرده و دانشجویان از نظر برخورداری از سواد اطلاعاتی در وضعیت مطلوبی به‌سرنمی‌برند، اما سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها در سطح بالایی است. در میان دانش‌آموختگان رشته‌های مختلف دانشگاهی، سواد اطلاعاتی دانش‌آموختگان رشته کتابداری با توجه به واحدهای درسی گذرانده‌شده و ماهیت حرفه‌ای‌شان، نسبت به فارغ‌التحصیلان سایر رشته‌ها در وضعیت بهتری قرار دارد. همچنین به نظر می‌رسد عدم آشنایی کافی با رایانه و نرم‌افزارها یکی از مهم‌ترین عوامل در زمینه تضعیف سطح سواد اطلاعاتی افراد است. پس از بررسی فرضیه‌های تحقیق، هر دو فرضیه رد شد و مشخص شد که بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران اختلاف معنی‌داری وجود ندارد؛ و نیز بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان دختر و پسر کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، و فناوری اطلاعات دانشگاه تهران اختلاف معنی‌داری وجود ندارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول این پژوهش، مغایر با پژوهش بختیارزاده است که بر اساس نتایج پژوهش وی: «بین رشته‌های مختلف تحصیلی جامعه پژوهش از نظر سواداطلاعاتی اختلاف معنی‌داری وجود دارد».

پیشنهادهایی به مسئولان:

۱. برگزاری دو واحد درسی تحت عنوان سواداطلاعاتی در کلیه رشته‌های دانشگاهی با مشارکت نظام‌یافته و حرکت هم‌سوی کتابخانه‌ها، اعضای هیئت علمی، و مدیران مراکز آموزشی تا بدین وسیله بتوان دانشجویان را بهتر با مفهوم سواد اطلاعاتی آشنا کرد؛
 ۲. برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های آموزشی درخصوص سواد اطلاعاتی و ارائه راهکارهایی برای نیل به استانداردهای سواداطلاعاتی؛
 ۳. برگزاری دوره‌های آموزشی سواداطلاعاتی از طرف کتابخانه‌های دانشکده‌ای توسط کتابداران که در آن تدریس نیز به عهده کتابدار باشد؛
 ۴. برگزاری دوره‌های آموزشی برای کتابداران در جهت تقویت مهارت‌های مربوط به فراگیری مستقل و شیوه‌های انتقال و آموزش آن به دانشجویان؛
 ۵. دعوت از اساتید و پیش‌کسوتان کتابداری برای ارائه سمینار و توجیه اهمیت نقش کتابخانه و حرفه کتابداری در توسعه اهداف آموزشی - پژوهشی دانشگاه؛
 ۶. تهیه بروشورها و راهنماهای مفید و مناسب و تشویق دانشجویان برای استفاده از آنها برای دستیابی به اطلاعات؛
 ۷. تسهیل دسترسی دانشجویان به انواع اطلاعات و تبیین نقش اطلاعات در زندگی، جامعه، و محل کار؛
 ۸. تأکید بر ابزارهای فناوری و تمام برنامه‌هایی که دانشجویان را در یافتن، ارزیابی، و استفاده مؤثر از تمامی انواع اطلاعات، غنی و قوی می‌کند؛
 ۹. تدوین برنامه‌هایی برای ارتقای سطح علمی زبان انگلیسی دانشجویان؛
 ۱۰. مدنظر قرار دادن سواد اطلاعاتی به عنوان یک اولویت در تمام حوزه‌های تعلیم و تربیت؛
 ۱۱. تبیین و اجرای پروژه‌های پژوهشی و اجرایی مرتبط با اطلاعات و به‌کارگیری اطلاعات؛ و
 ۱۲. اصلاح شیوه تعلیم و تربیت معلمان و اعضای هیئت علمی و عملکردهای مورد انتظار از آنان.
- پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی:
۱. بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان کلیه رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها؛

۲. بررسی تأثیر برگزاری گارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی سواد اطلاعاتی بر میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان؛
۳. تعیین یک جامعه نمونه متشکل از رشته‌های مختلف دانشگاهی در چند دانشگاه منتخب و بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان، اعضای هیئت علمی، و کتابداران در فواصل زمانی منظم و مقایسه نتایج حاصله با یکدیگر و همچنین مقایسه با پژوهش‌های پیشین به منظور برنامه‌ریزی آموزش سواد اطلاعاتی؛ و
۴. بررسی چگونگی آموزش سواد اطلاعاتی در کشورهای موفق در این زمینه و ارائه راهکارهای مناسب برای کشور.

منبع

- آزاد پیلهرود، لیلا (۱۳۸۷). «بررسی سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی گروه‌های کتابداری و نقش آن بر تولید اطلاعات علمی آنان در دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهر تهران». *فصلنامه کتاب*، ۱۹(۱): ۲۱۳-۲۲۸.
- افضلی، طیب؛ تفرشی، شکوه (۱۳۸۹). «نقش و جایگاه کتابخانه‌های صدا و سیما جمهوری اسلامی در ارتقای سواد اطلاعاتی کاربران». *دانش‌شناسی*، ۳(۱۰): ۱-۱۲.
- پورنقی، رؤیا؛ اباذری، زهرا (۱۳۸۷). «بررسی تطبیقی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، تربیت مدرس و شهید بهشتی». *مدیریت سلامت*، ۱۱(۳۱): ۵۵-۶۲.
- تفرشی، شکوه؛ انگورج‌تقوی، معصومه (۱۳۸۷). «بررسی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور». *دانش‌شناسی*، ۱(۳): ۲۹-۳۸.
- جوکار، عبدالرسول؛ اسماعیل‌پور، رضیه (۱۳۸۸). «آموزش مجازی و سواد اطلاعاتی: بررسی موردی، آموزش‌های مجازی در دانشگاه شیراز». *فصلنامه کتاب*، ۲۰(۱): ۱۳-۲۶.
- رضوان، آذین؛ و دیگران (۱۳۸۸). «بررسی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان به منظور شناسایی نقاط قوت یا ضعف احتمالی آنها در این زمینه». *پیام کتابخانه*، ۱۵(۵۸): ۹-۳۷.
- دورپناه، محمدرضا (۱۳۸۱). *جست‌وجوی اطلاعات علمی و پژوهشی در منابع چاپی و الکترونیکی*. تهران: دبیزش.
- شایگانفرد، سمیرا (۱۳۸۸). «بررسی سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های آموزشگاهی شهر کرمانشاه». *ماهنامه ارتباط علمی*، ۱۴(۱): ۱-۶.
- قاسمی، علی‌حسین؛ و دیگران (۱۳۸۵). «هنجاریابی استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی (ای.سی.آر.ال)

- برای جامعه دانشگاهی ایران». دو فصلنامه علوم تربیتی، روان‌شناسی، کتابداری، ۸ (۱۷): ۷۵-۹۸.
مقدس‌زاده، حسن (۱۳۸۴). «بررسی میزان سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد». ماهنامه اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی، ۸: ۵۷-۶۵.
- Critchfield, Ron(2005). "The development of an information literacy indicator for incoming college freshmen". Nova Southeastern University.
- Evelyn A., Idiodi(2005). "Approaches to information literacy acquisition in Nigeria". *Library Review*, 54(4):223 – 230. Retrieved from: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=00242535&volume=54&issue=4&articleid=1502316&show=abstract>
- Flaspohler, M. (2003). "Information Literacy program assessment: One small college takes the big plunge". *Reference Services Review*, 31(2): 129-140.
- Johnson, Anna Marie; Jent, Sarah(2005). "Library instruction and information literacy". *Reference Services Review*, 33(4):487 – 530. Retrieved from: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=00907324&volume=33&issue=4&articleid=1528940&show=abstract>
- Koltay, Tibor. (2009). "Abstracting: information literacy on a professional level". *Journal of Documentation*, 65(5):841 – 855. Retrieved from: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=00220418&volume=65&issue=5&articleid=1811514&show=abstract>
- Moore, Evia Briggs (2006). "The impact of library information literacy instruction on the subsequent academic performance of community college students in online courses". University of the Pacific. Retrieved from: <http://www.worldcat.org/title/impact-of-library-information-literacy-instruction-on-the-subsequent-academic-performance-of-community-college-students-in-online-courses/oclc/71150508?referer=di&ht=edition>
- Saulles, D. M. (2007). "Information literacy as a liberal art: Enlightenment proposals for a new curriculum". *Educom Review*, 31(2).Retrieved from: <http://net.educause.edu/apps/er/review/reviewarticles/31231.html>
- Seamans, Nancy H. (2001). "Information literacy: A study of freshman students perceptions, with recommendations". P. H. D theses. Virginia Polytechnic Institute State Uni-

versity. . Retrieved from: http://works.bepress.com/nancy_seamans/1/

Spiranec, Sonja (2010). "Information Literacy 2.0: hype or discourse refinement?". *Journal of Documentation*, 66(1):140 – 153. Retrieved from: <http://www2.ebsco.com/Search/en-au/Results.aspx?k=Information%20Literacy>

Zuke, Janice E. (2005). "The teaching of information literacy by public community college librarians in the United States". UMI Proquest Digital Dissertations. Retrieved from: www.lib.umi.com/dissertations

استناد به این مقاله:

نیک‌نام و طیفه، مهرداد؛ خسروی، فریبرز؛ طالبی، سهیلا (۱۳۹۳). «مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی با دانشجویان کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات در دانشگاه تهران». *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۵ (۱): ۱۶۰-۱۷۳.